

ORIGINEA DE DREPT CIVIL A UNOR INSTITUȚII ALE DREPTULUI INTERNAȚIONAL PUBLIC

**Conf. univ. dr. Vasile Ciuvăț
Asist. univ. drd. Adela Lupu
Universitatea din Craiova**

The general principles of municipal law create the basis for the institutions of international law. For example, we present the issues of international responsibility at states level, the debates upon treaties, the ways of acquisition for territory and other topics.

1. Corespunzător genezei și finalităților lor, între dreptul civil și dreptul internațional public există nu numai asemănări sau deosebiri ci și multiple interdependențe. În ceea ce privește geneza, ambele drepturi își au rădăcinile în noi înșine, ca produs al vieții sociale, motiv pentru care sunt concepute nu în mod transcendent ci numai ca o funcție socială înăuntrul organizării omenești. În acest sens, atât la baza formării statelor cât și a colectivității internaționale a stat legea sociabilității, potrivit căreia instinctul de sociabilitate a condus pe om la formarea familiei, a tribului, a statului, iar pe state la rândul lor le-a determinat să intre în contact unele cu altele și implicit să creeze pârgii și mecanisme comune care să le deservească interesele. Asemănările cu privire la obârșia și evoluția dreptului civil, ramură a dreptului intern, și a dreptului internațional se regăsesc și în finalitățile lor. Astfel, ideea de sociabilitate constituie și fundamentul finalităților celor două drepturi în cadrul cărora primează relația finalitate-raționalitate, potrivit căreia dreptul este un mijloc care determină raporturile obligatorii de coexistență și de cooperare ale oamenilor. Regulile de drept, atât în planul relațiilor sociale interne cât și în câmpul celor interstatale, constituie pârgii ale ordinii legale în care abstractul și bunul plac să nu se mai găsească, ideal mod al întregii omeniri. Ca și în planul politicilor interne, dreptul reprezintă instrumentul cu care sunt puse în aplicare politicile internaționale, care la rândul lor trebuie privite prin prisma interesului național al statelor și a raporturilor de putere dintre state, considerate individual, sau între diferite grupuri de state¹. Mobilul comun al apariției și dezvoltării dreptului civil și al dreptului internațional, finalitățile lor, precum și întâietatea privind vechimea normelor pe care le consacra justifică și originea de drept civil a unor instituții ale dreptului internațional public.

Privind în timp (antichitate și multă vreme în evul mediu), întrucât nu erau întrunite elementele care-l definesc (existența unor state autonome, existența unor relații continue și permanente între statele lumii și existența instituției recunoașterii ca subiecte de drepturi și îndatoriri a statelor), dreptul internațional nu a existat motiv pentru care multe dintre principiile generale ale dreptului intern stau la baza fundamentului științific al unor instituții ale dreptului internațional.

Semnificative în acest sens sunt instituțiile răspunderii internaționale a statelor, succesiunii statelor, buneii și relei credințe, interpretării regulilor de drept internațional și altele. Referindu-se la răspunderea internațională a statelor doctrina este unanimă în a recunoaște că principiile generale ale răspunderii în ordinea internă domină și regimul răspunderii subiectelor dreptului internațional². Astfel elementele constitutive ale

---

¹Raluca Miga Beșteliu, *Drept internațional. Introducere în dreptul internațional public*, Editura ALL, București, 1998, p.9

²R.M.Beșteliu, op.cit., p.355.

răspunderii internaționale au fost preluate din teoria generală a răspunderii din dreptul intern (conduita ilicită, imputabilitatea unei asemenea conduite și producerea unui prejudiciu). Mult timp, concepția civilistă a prevalat ca argument al răspunderii internaționale în sensul că era suficientă dovada existenței culpei și a unui prejudiciu pentru a opera răspunderea. Contrar acestei concepții, în dreptul internațional modern și contemporan s-a cristalizat ideea că pentru a fi angajată răspunderea internațională este suficient să se constate producerea unui fapt internațional ilicit, adică culpa a fost înlocuită cu iliceitatea³. La baza abandonării tezei potrivit căreia culpa constituie fundamentul răspunderii internaționale stă argumentul că spre deosebire de dreptul intern, în care subiecți ai răspunderii sunt persoane fizice sau juridice cărora li s-a reținut culpa, în dreptul internațional public nu atitudinea psihologică a persoanelor care acționează în calitate de agenți ai statului este relevantă, ci este avută în vedere conduita obiectivă a organelor statului. Rezultă deci că pentru a fi angajată răspunderea internațională este suficientă dovada încălcării unei obligații internaționale și nu se impune și demonstrarea existenței unei atitudini psihologice culpabile a agentului aceluiași stat. Totuși atunci când, ca urmare a conduite ilicite (fapt ilicit), statul care o invocă a suferit și un prejudiciu și solicită repararea sa, statul în cauză trebuie să facă dovada existenței prejudiciului și să demonstreze că există un raport de cauzalitate între prejudiciu și conduita ilicită a statului care l-a lezat⁴.

2. În dreptul civil își au originea și împrejurările care exclud caracterul ilicit al faptei. Astfel, împrejurări precum consimțământul victimei, legitima apărare, forța majoră, starea de necesitate sunt cauze de exonerare sau fapte justificative. Deși prin ele însele este violată o obligație internațională, totuși dreptul internațional în mod excepțional le consideră intervenții justificative care înlătură caracterul ilicit al faptului sau actului de violare a obligației internaționale⁵. Tot după regulile dreptului civil se făcea și modificarea teritoriului. În trecut puterea și autoritatea unui stat pe scena internațională era dată de mărimea teritoriului aceluși stat, motiv pentru care problema modului de dobândire a teritoriului a primit o semnificație aparte în dreptul internațional, fiind tributară concepției cu privire la natura juridică a teritoriului în dreptul internațional. Astfel, în evul mediu, dar și mai apoi în epoca modernă, a predominat concepția patrimonialistă asupra teritoriului, considerat proprietate exclusivă a monarhului, care-l putea vinde, schimba sau dăruia. Suveranitatea teritorială era confundată cu proprietatea feudală asupra pământului, astfel că în acea perioadă teritoriile se transmiteau prin căsătorie, succesiune ereditară (succesiune ab intestat), precum și prin "pactul de familie" prin care se împărțeau teritoriile între monarhi frați⁶.

În ceea ce privește clasificarea celor mai importante moduri de dobândire a teritoriilor, în evul mediu aceasta era preluată din dreptul roman privind dobândirea proprietății, fapt care nu este deloc surprinzător din moment ce nu există o distincție clară între dreptul privat și dreptul public, iar în secolele XVI și XVII când dreptul internațional a început să se dezvolte, teoriile curente la acea vreme ale monarhiei absolute priveau teritoriul de stat ca proprietate privată a prințului. Înainte de primul război mondial erau cunoscute cinci moduri de dobândire a teritoriului: ocupația, accesiunea, cesiunea, cucerirea și prescripția. Chiar și clasificarea acestor modalități ca fiind originare sau derivate este

---

³Proiectul Comisiei de Drept Internațional a O.N.U., articolul 1; Grigore Geamănu, *Drept internațional public*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1981, p. 330

⁴D. Popescu, A. Năstase, F. Coman, *Drept internațional public*, Editura Șansa, București, 1994

⁵Proiectul Comisiei de Drept Internațional a O.N.U., art. 29, 30, 34, 51 și 209.

⁶Grigore Geamănu, op.cit., vol.I, p. 412.

preluată tot din dreptul civil, fiind considerate moduri originare ocupația și cesiunea, iar derivate cesiunea. În ceea ce privește cucerirea și prescripția există încă divergențe de opinii⁷. În dreptul civil, ocupația reprezintă acel mod de dobândire a dreptului de proprietate care se realizează prin luarea în posesie a unui bun care nu aparține nimănui. Ca și în dreptul internațional, acest mod de dobândire a proprietății este rar întâlnit având în vedere faptul că, potrivit art. 477 C. civ., toate averile rămase fără stăpân aparțin domeniului public, iar potrivit art. 646 C. civ., bunurile fără stăpân aparțin statului.

În zilele noastre, foarte puține părți ale lumii pot fi considerate terra nullius, dar multe dintre disputele care au loc asupra teritoriilor își au originea în secolele trecute, când acest mod de dobândire era frecvent întâlnit. Astfel s-au putut forma marile imperii coloniale ale statelor europene o dată cu descoperirea teritoriilor din America, Asia și Africa. Acapararea de teritorii a fost justificată prin folosirea teoriei priorității descoperirii sau a primului descoperitor; noile pământuri descoperite erau considerate fără stăpân, chiar dacă ele erau, în fapt, locuite de populația autohtonă; se considera că societățile non-europene nu ar putea constitui state în sensul dreptului internațional, astfel că teritoriile locuite de popoare non-europene erau privite de cele mai multe ori ca terra nullius⁸. Ocupația inițială era considerată un mod originar de dobândire de teritorii, și anume a teritoriilor asupra cărora, potrivit doctrinilor occidentale, nu mai fusese exercitată suveranitatea unui alt stat. În epoca modernă, când nu mai existau decât foarte puține teritorii fără stăpân, pentru ca un astfel de teritoriu să poată fi dobândit prin ocupație era necesar exercitarea controlului efectiv asupra teritoriului respectiv, iar statul în cauză trebuia să aibă intenția și voința de a se purta ca un suveran.

3. Prescripția achizitivă (uzucapiunea) din dreptul civil ca mod de dobândire a proprietății asupra terenurilor a fost transpusă în dreptul internațional, afirmându-se că suveranitatea teritorială poate fi prescrisă. Spre deosebire de prescripția din dreptul civil, bazată pe o posesiune legitimă, prescripția de drept internațional era considerată valabilă chiar dacă intrarea în posesie inițială s-a făcut cu încălcarea dreptului internațional, printr-un act ilicit⁹. Acest mod de dobândire de teritorii era invocat de colonialiști împotriva pretențiilor popoarelor care luptau pentru eliberare națională, dar în dreptul internațional contemporan prescripția nu mai are aplicabilitate din moment ce încalcă prevederile Cartei O.N.U. și principiile fundamentale ale dreptului internațional contemporan. Diferența între prescripție și ocupație este că prescripția reprezintă dobândirea unui teritoriu care aparținea unui alt stat, în timp ce ocupația este dobândirea unui terra nullius. Ca și în cazul ocupației, și pentru prescripție este necesară îndeplinirea cerinței controlului efectiv care trebuie să fie însoțit de intenția și voința de a acționa ca un suveran. Controlul efectiv necesar pentru a stabili titlul pentru prescripție trebuie să dureze pentru o mai mare perioadă de timp decât în cazul ocupației, și trebuie să fie însoțit de achiesare din partea statului care pierde teritoriul; protestele sau alte acte sau declarații care demonstrează o împotrivire a statului care pierde suveranitatea pot, probabil, să prevină dobândirea unui titlu prin prescripție¹⁰.

Cesiunea reprezintă cel mai important mod derivat de dobândire de teritorii și poate fi definit ca fiind transferul de suveranitate realizat de la un stat la altul asupra unui teritoriu, transfer ce operează ca efect al unor tratate pe cale convențională. Cesiunea poate avea loc prin tratate de pace, de regulă, sau prin vânzare-cumpărare sau schimb și este definitivă în momentul în care autoritatea este efectiv transferată statului cesionar, care

⁷Ian Brownlie, *Principles of public international law*, Clarendon Press. OXFORD, 1966, p.122-123.

⁸Michael Akehurst, *A Modern Introduction to International Law*, Londra, 1987, p.145.

⁹Grigore Geamănu, op.cit., vol. II, p.414.

¹⁰M.Akehurst, op.cit, p.147.

dobândește toate drepturile și obligațiile atașate teritoriului cedat¹¹. În dreptul civil român contractul este cel mai important mod de dobândire a dreptului de proprietate sau a altor drepturi reale. Numai contractele translativ de proprietate, cum sunt vânzarea-cumpărarea, schimbul, donația și renta viageră se includ în acest mod de dobândire. Ca și în dreptul civil, în dreptul internațional, dacă titlul statului care cedează teritoriul este viciat, atunci și titlul statului care primește teritoriul va avea aceleași vicii, conform principiului "nemo dat quod non habet".

În Codul civil, accesiunea este reglementată prin art. 488-516 și este de două feluri: imobiliară și mobilă iar accesiunea imobiliară este și ea de două feluri: naturală sau artificială. Dintre acestea doar accesiunea imobiliară naturală ca mod originar de dobândire a proprietății își găsește corespondent în dreptul internațional public. Ea constă în unirea a două bunuri, dintre care cel puțin unul principal este imobil, aparținând la doi proprietari diferiți, fără intervenția omului¹². Accesiunea imobiliară naturală cuprinde: aluviunea (art. 495 C.civ.), avulsivitatea (art. 498 C.civ.), insulele și prundișurile (art.500 C.civ.), accesiunea albiei unui râu (art.502 C.civ.), accesiunea animalelor sălbatice (art. 503 C.civ.).

În dreptul internațional aceste cazuri sunt rare dar există situații când un stat poate dobândi un teritoriu în urma unui eveniment natural, de exemplu prin secarea unui râu, prin apariția unei insule vulcanice în apele interne ale unui stat sau în marea teritorială etc. În aceste cazuri, statul care deține suveranitatea teritoriului principal își va extinde suveranitatea și asupra teritoriului nou format, în baza principiului contiguității¹³. În dreptul internațional a existat și instituția condominiului, când două state exercită suveranitatea împreună asupra unui teritoriu. Această instituție seamănă cu coproprietatea din dreptul intern. Insulele New Hebrides din Pacific au fost un condominium franco-englez înainte de a deveni independente în 1980. Și instituția arendei se putea întâlni în dreptul internațional și reprezenta un transfer temporar de suveranitate, deoarece statul care arenda un teritoriu putea exercita suveranitatea deplină asupra teritoriului respectiv atâta timp cât arenda era valabilă. De exemplu o parte a coloniei engleze din Hong Kong a fost dată Chinei în arenda până în 1997.

De asemenea au existat cazuri în dreptul internațional în care, printr-un tratat, un stat dobânda un drept de administrare asupra unei părți din teritoriul altui stat. De exemplu, Tratatul de la Berlin din 1878 a dat dreptul Angliei să administreze insula Cipru (anexarea subsecventă a Ciprului de către Marea Britanie din 1915 a fost recunoscută de Turcia prin Tratatul de la Lausanne din 1923)¹⁴. Servitutea apare când un teritoriu aparținând unui stat servește într-un anumit fel interesele unui teritoriu aparținând unui alt stat. Statul care se bucură de beneficiul servitutei este îndreptățit să facă ceva anume pe teritoriul în cauză (să exercite un drept de trecere, să ia apă pentru irigații, etc), în timp ce statul cărui îi este impusă servitutea este obligat să se abțină de la anumite acțiuni (de exemplu să nu fortifice sau să nu permită staționarea forțelor militare în acea zonă).

---

¹¹Milan Sahovic', William W. Bishop, *The authority of the state: its range with respect to persons and places*, în *Manual of Public International Law*, Edited by Max Sorensen, Macmillan, St.Martin's Press, New York, 1968, p. 323.

¹²E. Chelaru, *Curs de drept civil. Drepturile reale principale*, Editura All Beck, București, 2000, p. 195; I. Dogaru, S. Cercel, *Drept civil. Teoria generală a drepturilor reale*, Ed. All Beck, București, 2003, p. 253 și urm.

¹³Milan Sahovic', William W. Bishop, op.cit., p.142,143.

¹⁴M. Akehurst, op.cit.p.153

Această instituție a fost preluată din dreptul roman privind proprietatea și se caracterizează prin faptul că servituțile "vin o dată cu teritoriul", în sensul că orice succesori în drepturi al proprietarului fondului aservit va suporta servitutea iar toți succesorii fondului dominat pot cere beneficiul servituții¹⁵. În dreptul civil român, servituțiile sunt prevăzute la art. 576-643 C.civ. Potrivit art. 576 C.civ. "servitutea este o sarcină impusă asupra unui imobil pentru uzul și utilitatea unui imobil având alt stăpân". În dreptul internațional, servituțiile sunt importante în ceea ce privește râurile și canalurile. În sec.XVIII, statele obișnuiau să excludă vasele străine de la folosirea căilor de navigație acvatice de pe teritoriul lor. Începând din anul 1815 au fost negociate o serie de tratate prin care au fost deschise spre navigație majoritatea fluviilor importante din lume pentru toate statele sau pentru navele statelor riverane sau pentru navele statelor parte la tratat.

4. În încheierea acestei secțiuni privitoare la modul de dobândire de teritorii este important să precizăm faptul că toate aceste modalități prezentate nu mai sunt acceptate de dreptul internațional contemporan, iar singura modalitate admisă de dreptul internațional pentru modificarea de teritorii este cea care se întemeiază pe consimțământul liber exprimat al populației care locuiește pe teritoriul respectiv. Astăzi, modificarea de teritoriu poate consta fie în desprinderea de teritorii de la un stat și formarea unuia sau mai multor state independente, fie în alăturarea unor părți din teritoriul unui stat ori a unor state în întregul lor la alte state.

În ceea ce privește consimțământul populației care locuiește pe teritoriul ce urmează să facă obiectul unei modificări teritoriale, acesta se poate exprima fie printr-o hotărâre a organului legislativ suprem (ca expresie mediată a voinței populare), fie prin consultare directă a populației prin intermediul referendumului (plebiscit)¹⁶. Termenul "succesiunea statelor" este folosit pentru a descrie acea ramură a dreptului internațional care studiază consecințele legale ale schimbării de suveranitate asupra unui teritoriu. Succesiunea statelor înseamnă înlocuirea unui stat cu altul în responsabilitatea legată de relațiile internaționale privind un anumit teritoriu¹⁷. Având în vedere problemele pe care le-am studiat anterior privind modificarea de teritorii este important să știm câte dintre drepturile și obligațiile statului care pierde un teritoriu (stat predecesor), trec la statul care dobândește un teritoriu (stat succesori). Această problemă primește răspuns în mod diferit după cum este vorba de crearea unui nou stat prin divizarea unuia deja existent sau prin fuziunea a două sau mai multe state, sau este vorba de alipirea unui teritoriu la un stat deja existent și prin urmare extinderea suveranității și la acest teritoriu.

În dreptul internațional a fost semnată și Convenția de la Viena privind succesiunea statelor la tratate în 1978, care nu a intrat încă în vigoare, dar multe dintre prevederile ei codifică dreptul comun în această materie. Succesiunea statelor privește succesiunea la teritorii, la tratate, la bunurile de stat, la datoriile de stat și la arhivele statului. Succesiunea la teritorii, în general, operează când un stat pierde un teritoriu, el pierde și drepturile și obligațiile din tratate, în măsura în care acele tratate se aplică pe teritoriul pierdut. Când un stat existent dobândește teritorii nu devine automat succesori la tratat al statului predecesor, dar propriile lui tratate devin aplicabile pe acest teritoriu¹⁸. Instituția succesiunii își face aplicabilitate și în cazul unificării de state (fедераția și fuziunea). Astfel, când un stat nou se formează prin fuziunea a două sau mai multe state existente, tratatele încheiate de statul predecesor continuă să se aplice, de regulă, pe

¹⁵M.Akehrst, op.cit.p.153.

¹⁶R.M.Beșteliu, op.cit.,p.209-210.

¹⁷M.P.Tandon, *Public International Law*, Allahabad Law Agency, Asia Offset, 1992, p.137.

¹⁸M.Akehrat, op.cit.p.160

teritoriul pe care se aplicau și înainte de fuziune, în cazul în care statul succesor și celelalte părți la tratat nu convin altfel (art. 31 din Convenția de la Viena). Un stat nou format prin secesiune de statul predecesor (în cazul în care nu este colonial) sau prin dezintegrarea statului predecesor în două sau mai multe state, succede automat în majoritatea din tratatele statului predecesor.

5. Problematika succesiunii noilor state independente prezintă anumite particularități care o deosebesc de succesiunea clasică, în această materie aplicându-se principiul *tabula rasa* (sau "clean state" – "statul curat"). Astfel, potrivit art. 16 din Convenția de la Viena un nou stat independent nu este obligat să mențină un tratat ori să devină parte la un tratat numai pentru simplul fapt că la data succesiunii tratatul era în vigoare în privința teritoriului la care se raportează acea succesiune". În această materie se aplică o regulă diferită datorită faptului că noua suveranitate care se instituie în noul stat prin exercitarea dreptului popoarelor de a-și hotărî singure soarta implică o ruptură între statul succesor și statul predecesor, o discontinuitate.¹⁹ În practică s-a observat însă că majoritatea statelor care au devenit independente după 1945 au acceptat că succed automat la tratatele încheiate de statele predecesoare. În dreptul internațional s-a considerat că daunele pentru actele ilegale sunt strict "personale" și nici o succesiune nu intervine în drepturile statului reclamant sau în obligațiile celui pârât²⁰. Daunele nu sunt afectate de extinderea sau contractarea statului reclamant sau pârât; noul stat pornește ca "stat curat"; iar dispariția oricăruia dintre statul reclamant sau pârât duce la stingerea reclamației. În ceea ce privește indivizii care locuiesc pe teritoriul care își schimbă suveranitatea, de regulă, aceștia își pierd vechea cetățenie și dobândesc cetățenia statului succesor, dacă prin tratat nu se prevede altfel. Tratatul permite uneori indivizilor să aleagă dacă doresc să-și păstreze cetățenia sau să dobândească cetățenia statului succesor.

În ceea ce privește succesiunea la proprietatea publică a unui stat, situația diferă după cum statul succesor dobândește tot teritoriul statului predecesor (și în acest caz dobândește întreaga proprietate publică a acestuia oriunde s-ar afla această proprietate publică) sau dobândește doar o parte a teritoriului statului predecesor (și în acest caz statul succesor dobândește doar acea proprietate publică ce ține strict de teritoriul pe care l-a dobândit).

În cazul transferului de teritorii, cetățenii își păstrează dreptul de proprietate privată asupra bunurilor lor. Se pune problema ce se întâmplă dacă statul succesor vrea să exproprieze proprietățile deținute în mod privat pe teritoriul dobândit. Soluția diferă după cum este vorba de cetățenia individului. Dacă acesta a luat cetățenia statului succesor, atunci vor fi aplicabile legile interne ale acestui stat privind exproprierea. Dacă proprietarul și-a păstrat cetățenia statului predecesor, sau are cetățenia altui stat, atunci statul succesor trebuie să îndeplinească standardele minime internaționale privind regimul juridic al străinilor. Exproprierea trebuie să fie pentru scop sau interes public și trebuie să fie însoțită de compensație. Deși majoritatea statelor respectă aceste reguli, cele mai multe state afro-asiatice formate în urma decolonizării resping aceste reguli mai ales dacă ele privesc exproprierea unor investiții făcute înainte de dobândirea independenței atunci când aceste țări nu erau capabile să-și apere propriile interese. Ele susțin că aceste investiții au reprezentat de fapt o formă de exploatare colonială și nu consideră că trebuie să mai plătească vreo compensație în cazul exproprierii²¹. În ceea ce privește datoriile naționale rezultate în urma unui contract, soluția diferă după cum statul succesor dobândește întregul

---

¹⁹Grigore Geamănu, op.cit., vol. I, p. 322-323.

²⁰M.Akehurst, op.cit.p.162.

²¹M.Akehurat, op.cit.p.164.

teritoriul al statului predecesor (și atunci succede și în totalitate obligațiilor pe care le are statul predecesor față de creditorii străini) sau dacă statul succesor dobândește doar o parte a teritoriului statului predecesor (și atunci statul succesor dobândește doar o parte, proporțională cu teritoriul dobândit, din datoriile statului predecesor). Dacă un stat se dezmembrează, rezultând alte state independente, datoriile statului succesor se împart între acestea.

Practica constă în transferul acestora pe bază de convenție încheiată între statul predecesor și statul succesor. Dacă nu există un astfel de acord, regulile variază după cum este vorba de un nou stat independent constituit pe teritoriul parte a teritoriului statului predecesor sau de la un stat la altul. În primul caz, noul stat independent va dobândi de la statul predecesor acele părți din arhivă ce trebuie să se găsească pe teritoriul pe care s-a constituit ca nou stat și privesc activități specifice administrației sale, precum și alte arhive ce se referă la acest teritoriu. În cel de-al doilea caz, partea din arhivele de stat ce privește administrația teritoriului ce face obiectul succesiunii va fi transferată statului căruia i s-a transmis teritoriul²². Problema succesiunii statelor a fost încadrată de doctrina clasică a dreptului internațional (Grotius, Puffendorf, Vattel) în instituția succesiunii de drept civil, fiind transpusă mecanic din dreptul privat în dreptul internațional public. În dreptul internațional contemporan a apărut însă în mod clar că ceea ce continuă să se denumească în mod convențional succesiunea statelor reprezintă de fapt o substituție a suveranității și nu o transmisiune succesorală. De fapt, analizând caracterele juridice ale transmisiunii moștenirii, putem observa că ele diferă de cele ale succesiunii statelor, analizate mai sus.

În primul rând, transmisiunea moștenirii este transmisiune pentru cauză de moarte (mortis cauza), întrucât se produce numai în urma și prin efectul morții fizice constatate sau judecătorește declarate a unei persoane fizice. Ea nu se aplică de exemplu, în cazul persoanelor juridice, chiar dacă și atunci operează o transmisiune succesorală sau cu titlu universal deoarece încetarea persoanelor juridice și efectele ei sunt reglementate prin acte normative speciale²³. De asemenea, transmisiunea moștenirii este o transmisiune universală, având ca obiect patrimoniul persoanei fizice decedate, privit ca universalitate juridică, adică totalitatea drepturilor și obligațiilor care au valoare economică și au aparținut defunctului.

În dreptul internațional, după cum am arătat, transmisiunea nu este universală, existând reguli distincte pentru succesiunea statelor la tratate, succesiunea statelor la bunurile de stat, la datoriile de stat și la arhivele statului. În ceea ce privește drepturile și obligațiile statului predecesor, acestea nu se transmit automat statului succesor, existând posibilitatea ca prin tratat doar o parte din acestea să fie preluate de statul succesor. Mai mult, în privința noilor state care și-au câștigat independența în urma decolonizării, acestora le este recunoscut dreptul de a începe viața internațională ca "state curate", fără a fi obligate să fie parte la tratatele deja încheiate de statul succesor.

Transmisiunea moștenirii este o transmisiune unitară, în sensul că moștenirea, în întregul ei, deci toate drepturile și obligațiile defunctului, se transmit la moștenitorii legali sau legatarilor după aceleași norme juridice, indiferent de natura sau proveniența ori originea bunurilor care o compun. După cum am arătat, dreptul internațional are reguli distincte în ceea ce privește succesiunea bunurilor de stat, a datoriilor de stat și a arhivelor de stat. Transmisiunea moștenirii este indivizibilă în sensul că acceptarea sau renunțarea la moștenire are caracter indivizibil, neputând avea ca obiect numai o parte a moștenirii. În

²²Vasile Ciuvăț, *Drept internațional public*, Editura Universitaria, Craiova, 2002, p. 121.

²³Fracisc Deak, *Tratat de drept succesoral*, Editura Actami, București, 1999, p. 13.

dreptul internațional, statul succesor poate să preia doar o parte a drepturilor și obligațiilor unui stat și, în general, această preluare se face pe bază convențională, prin intermediul unui contract, regulile putând varia în funcție de acordul stabilit între state. Pe de altă parte, statele nu sunt obligate să devină parte la un tratat încheiat de statul succesor dacă nu doresc. De asemenea, prin doctrina "statelor curate" există posibilitatea ca statele să nu preia nici unul din drepturile sau obligațiile statului predecesor.

Origine civilistă au și noțiunile juridice "buna credință" și "reaua credință". Principiul "îndeplinirea cu bună credință a obligațiilor asumate" exprimă regula morală generală care impune obligația respectării cuvântului dat atât în raporturile dintre particulari cât și în cele dintre state. Spre deosebire de alte noțiuni juridice care inițial sunt creații de natură pur civilistă, noțiunea de bună-credință, ca regulă de comportare s-a clădit în aceeași măsură atât în raporturile dintre particulari cât și în raporturile dintre state. În unanimitate doctrina și jurisprudența consideră că buna credință (pacta sunt servanda) este o regulă generală ce trebuie respectată în orice convenție de drept privat sau public, intern sau extern.

Izvoarele istorice atestă recunoașterea locului pe care-l deține această valoare morală în cadrul respectării tratatelor internaționale din cele mai vechi timpuri, în secolul XV î.e.n. la caldeeni, secolul XIV î.e.n. la egipteni, secolul VI î.e.n. la chinezi și ulterior la greci și romani. În adevăratul sens, noțiunea juridică de bună credință (bona fides) este creația dreptului roman întrucât multe dintre caracterele pe care i le-a consacrat sunt valabile și în prezent. Faptele psihologice generatoare ale bunei credințe rezultate din definiția dată de Cicero (sinceritate în cuvinte – veritas, fidelitate – constanța, în angajamente) sunt avute în vedere și de doctrina contemporană care într-o concepție sintetică și globală o definește ca fiind conștiința sigură a observării tuturor condițiilor cerute pentru perfecționarea unui raport juridic determinat²⁴.

Onestitatea care constă în conformitatea vieții individuale cu normele morale este considerată și de doctrina contemporană fundament moral al bunei credințe. În plan juridic valorile morale ale onestității (loialitatea sau probitatea, prudența, ordinea și temperanța) constituie elemente determinant ale bunei credințe precum intenția dreaptă, diligența, liceitatea și abținerea de la vătămarea sau de la păgubirea altuia. În actualul Cod civil al țării noastre, prezumția bunei credințe este consacrată de art. 1898 și 1899 și pe cale jurisprudențială este considerată regulă generală pentru toate raporturile juridice civile.

În dreptul internațional public, îndeplinirea cu bună credință a obligațiilor asumate, constituie una dintre condițiile esențiale pentru asigurarea legalității în planul relațiilor dintre statele lumii. Considerându-se că reprezintă unul dintre pilonii garantării intangibilității valorilor supreme ale omenirii "pacea și securitatea internațională", în Carta O.N.U., art. 2, îi este conferită valoarea de principiu fundamental al dreptului internațional. Același loc îl deține și în Convenția de la Viena asupra dreptului tratatelor, din 1969, în care se prevede că "orice tratat în vigoare leagă părțile și trebuie îndeplinit cu bună credință".

6. Reaua credință, noțiune opusă bunei credințe este însușită de jurisprudența civilă cu titlu de sancțiune pentru nerespectarea îndeplinirii obligației cu bună credință (art. 994 și 996 C.civ.). Ca și buna credință, reaua credință își are izvorul într-un complex de fapte psihologice care se situează la antipodul valorilor morale componente ale onestității și care la rândul lor constituie elementele bunei credințe. Faptele psihologice pe care se fundamentează reaua credință întrucât sunt contrare regulilor de morală și etică socială, în

²⁴La Monaco, *Enciclopedia juridică*, vol.V, p.3 din Dimitrie Gherescu, *Buna credință în raporturile juridice*, Editura Academiei Române, București, 1981, p.34.

măsura în care intră în sfera dreptului sunt sancționate corespunzător gravității faptei rezultate din activitatea concretă a subiectului. Prin asemenea fapte, în locul valorilor care constituie fundamentul bunei credințe sunt prezente intenția răufăcătoare, imprudența, ilicitatea și cauzarea unei vătămări, toate ca rezultat al neonestității²⁵.

În dreptul civil, asemenea fapte, rezultat al relei credințe, sunt dolul, fraudă și abuzul de drept, care, în funcție de pericolul social pe care-l prezintă, sunt sancționate de legea civilă cu anularea actelor făcute prin asemenea mijloace și după caz, plata de despăgubiri către persoana prejudiciată. Concepția civilistă privind anularea actelor făcute prin mijloace care viciază voința juridică a uneia dintre părțile unui act juridic, în mod deosebit ale contractelor, operează și în dreptul internațional public, în sensul că constituie unul dintre motivele de nulitate a tratatelor internaționale. Doctrina și jurisprudența din domeniul dreptului internațional public consideră motive de nulitate a tratatelor internaționale: cazurile în care tratatul contravine unei norme de jus cogens, în vigoare în momentul încheierii sale sau a aplicării tratatului, precum și cazurile în care se constată un viciu de consimțământ care a afectat acordul de voință al părților la momentul încheierii tratatului²⁶.

Vicii de consimțământ sunt eroarea, dolul, coruperea reprezentantului unui stat, constrângerea exercitată asupra reprezentantului statului sau constrângerea exercitată asupra statului. Pentru a fi invocate asemenea împrejurări care au afectat libera voință a unei părți la tratat, în cazul erorii, eroarea trebuie să fie de fapt și nu de drept, să fi fost afectată baza esențială a consimțământului și statul care o invocă să nu fi contribuit prin comportarea sa la producerea erorii²⁷. Datorită gravității sale dolul este reglementat distinct de Convenția de la Viena din 1969, fiind considerat o conduită deosebit de frauduloasă care afectează validitatea tratatelor²⁸. Coruperea reprezentantului unui stat este luată în considerare ca motiv de nulitate a tratatelor internaționale numai în măsura în care se face dovada că a exercitat o influență considerabilă asupra voinței unei asemenea persoane²⁹. Nulitatea tratatului internațional poate fi invocată și în situația în care se face dovada că a fost exercitată o constrângere asupra reprezentantului statului care o invocă sau asupra statului parte la tratat³⁰. În cazul reprezentantului unui stat, actele de constrângere trebuie să fie exercitate asupra unei persoane ca individ și nu în calitate de organ al statului. Constrângerea exercitată asupra statului este considerată motiv de viciu al consimțământului întrucât dispozițiile Cartei O.N.U. interzic utilizarea forței în relațiile dintre statele lumii³¹. Din cele expuse, se poate trage concluzia că multe dintre instituțiile și regulile dreptului internațional public sunt de origine civilistă și că în dreptul internațional contemporan a fost abandonată această concepție, întrucât, pe de o parte, procedurile privind adoptarea și aplicarea legii internaționale sunt total diferite față de dreptul intern, iar pe de altă parte, relațiile între statele lumii în societatea contemporană se află pe poziții de egalitate, ceea ce a impus și adoptarea instituțiilor și regulilor existente la exigențele noilor mutații survenite.

²⁵Dimitrie Gherescu, op.cit.,p.31.

²⁶R.M.Beșteliu, op.cit., p.289.

²⁷ *Convenția de la Viena privind dreptul tratatelor din 1969*, art. 48

²⁸Idem, art. 49.

²⁹ Idem, art. 50.

³⁰Idem, art. 50, 51.

³¹ Carta O.N.U., art. 2, alin.4